

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сьогодні все частіше ми чуємо про міжнародно-правове регулювання екологічної сфери. І важливим є те, що люди почали розуміти важливість екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища не тільки в аспекті екології окремих держав, а в аспекті всієї планети Земля. Ми всі живемо на одній планеті, користуємось одними і тими ж корисними копалинами, біологічними ресурсами для нормальної життєдіяльності. Тому логічно, що ця сфера підпадає під регулювання саме міжнародного право, для того щоб у всіх був рівний доступ до ресурсів, рівні зобов'язання щодо їх охорони та рівні обмеження щодо їх використання.

Слід мати на увазі й те, що кризові явища в сфері охорони навколишнього природного середовища безпосереднім чином пов'язані з порушенням екосистем на планетарному рівні. За час двох революцій (промислової і науково-технічної) спектр впливу людини на природу істотно розширився: до знищення лісів, ерозії й засолення ґрунту додалися постійні та аварійні фізико-технічні впливи на всі геосфери – повітря, воду, ґрунт і біоту. Під дією цих факторів зміни стали відбуватися вже не за життя декількох поколінь людей, як це було, наприклад, зі знищенням лісів, а на очах одного покоління. При цьому фізико-хімічні впливи стала безпосередньо відчувати і сама людина: забруднене повітря міст, нечистоти, що зливають у річки і т.п. почали відчутно впливати на здоров'я населення, на тварин і рослинність [1].

---

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Екологічна криза призвела до становлення міжнародного права навколишнього середовища як нової галузі міжнародного публічного права. Це найбільша частина міжнародного права, що динамічно розвивається, під якою розуміється сукупність міжнародно-правових принципів і норм, які становлять особливу галузь міжнародного права і регулюють відносини між його суб'єктами щодо охорони навколишнього середовища від шкідливих впливів і раціонального використання її окремих елементів з метою забезпечення найкращих умов життя нинішнього і майбутнього покоління людей [2].

Питання щодо безпеки взагалі є дуже важливими і їм приділяється велика увага, як в середині держав, на національному рівні, так і на міжнародній арені. Щодо екологічної безпеки, то раніше вагомого значення вона не мала, проте зараз це значення набирає обертів. Створені певні організації, що здійснюють міжнародне регулювання екологічної сфери, приймаються міжнародні нормативні документи. Але це здійснюється повільними кроками, бо сучасний стан екології потребує швидкого, оперативного втручання для виправлення тих проблемних питань, про які було згадано вище.

У 1962 р. на Генеральній Асамблеї ООН вперше було поставлено питання про охорону природи як середовища проживання у зв'язку з науково-технічним розвитком суспільства. На міжнародному симпозіумі з проблем охорони навколишнього середовища, який проходив з 3 по 10 травня 1971 р. у Празі з ініціативи та під егідою Економічної комісії ООН для Європи (ЄЕК), вперше обговорювалися й дискутувалися проблеми навколишнього середовища та його охорони. Одні учасники симпозіуму трактували навколишнє середовище як сукупність природних і суспільних умов життя людей, інші – як сукупність природних умов, що визначають існування людини як біологічного виду і людства в цілому, забезпечують благополуччя, процвітання і прогрес суспільства [3].

Стокгольмська конференція ООН з навколишнього середовища 1972 р. сформулювала межі та основні напрямки охорони навколишнього середовища на сучасному етапі. Основними з них проголошувалися принципи плати за забруднення, оцінки соціальної вартості забруднень, розвитку виробництва на основі чистих технологій. За рішенням цієї конференції у грудні того ж року при ООН було створено спеціальний орган з охорони навколишнього середовища – Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП).

Цими подіями фактично було покладено початок визнанню екологічного права предметом регулювання міжнародного права.

Щодо безпосередньо питань екологічної безпеки, то їх обговорення на міжнародному рівні почалось дещо пізніше, а саме наприкінці ХХ століття. Першим міжнародним нормативним документом, у якому було закріплено термін «екологічна безпека», є Декларація щодо навколишнього середовища й розвитку, прийнята на Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку, яка відбулася 14 червня 1992 р. в Ріо-де-Жанейро. Це основоположний політичний документ Конференції, що містить генеральні принципи і зобов'язання щодо взаємодії держав в екологічній та економічній сфері, який сприяє екологічно сталому розвитку. Також у Декларації проголошено 27 принципів, таких як охорони навколишнього природного середовища, права людини на життя в гармонії з природою, забезпечення екологічної безпеки та інших.

Спеціальним об'єктом правового регулювання на міжнародному рівні екологічна безпека стала у відповідних резолюціях Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 1986 р. і 7 грудня 1987 р. Зі змісту вказаних документів випливає, що захист і поліпшення довкілля, раціональне використання природних ресурсів тісно пов'язані із забезпеченням міжнародної безпеки у всіх її аспектах, припиненням перегонів у озброєнні і роззброєнням, у першу чергу ядерним. [4]

Також, до міжнародних нормативних документів, що регулюють питання екологічного права відносяться: Конвенція про охорону озонового шару (Відень, 1985 р.); Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Сток-гольм, 22 травня 2001 р.); Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (Женева, 13 листопада 1979 р.) і протоколи до неї; Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням від 22 березня 1989 р.; Конвенція про захист Чорного моря від забруднення (Бухарест, 21 квітня 1992 р. та протоколи до неї; Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Київ, 22 травня 2003 р.) та протоколи до неї; Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Еспо, 25 лютого 1991 р.); та низку інших.

Дивлячись на перелік цих нормативних документів, який є далеко неповним, можемо стверджувати, що у міжнародному праві, за достатньо невеликий проміжок часу було прийнято значний обсяг міжнародно-правових норм, спрямованих на врегулювання питання забезпечення екологічної

безпеки. З приводу цього, Україна як член міжнародної спільноти виступила з ініціативою щодо розроблення єдиного міжнародного нормативного акту, який би комплексно визначав стратегію природоохоронної та антропоохоронної діяльності, так званої «Екологічної Конституції Землі».

Щодо міжнародних екологічних організацій, які займаються діяльністю по забезпеченню певних екологічних стандартів та безпосередньо екологічної безпеки взагалі, розглянемо найбільш ключові. До них слід віднести такий орган як Грінпіс, який є міжнародною природоохоронною організацією, яка покликана сприяти екологічному відродженню та привертати увагу людей та влади до збереження природи.

Global Nest – міжнародна асоціація вчених, технологів, інженерів та інших зацікавлених груп, що беруть участь в усіх наукових і технологічних аспектах навколишнього середовища, а також у застосуванні методів, спрямованих на сталий розвиток. Головною метою організації є підтримка та сприяння поширенню інформації про найсучасніших методів для поліпшення якості життя на основі розробки і застосування технологій і політики, дружньої до навколишнього середовища. Всесвітнє товариство захисту тварин, метою якого є створення глобального руху на захист тварин. Всесвітній фонд природи, що займається збереженням природи, дослідженнями та відновленням природного середовища, а основною метою є збереження біологічної різноманітності Землі. Європейська агенція довкілля, яка здійснює забезпечення незалежною інформацією про стан навколишнього середовища. Міжнародний союз охорони природи – міжнародна організація, метою якої є збереження природних ресурсів.

Крім вазаних до таких організацій можемо віднести Міжнародний Зелений Хрест, Глобальну мережу екологічного маркування, Глобальний екологічний фонд, Лісову наглядову раду. Як бачимо, існує різноманіття міжнародних організацій, кожна з яких займається своїм певним спектром задач для досягнення єдиної цілі – охорони екобезпеки.

Як вже зазначалось вище, то Україна ініціювала створення «Екологічної Конституції Землі». Вважаю це досить доцільним, бо великий обсяг нормативних документів є такою ж проблемою, як і їх нестача. Проте, вважаю, що кожен з цих документів заслуговує на увагу, але є потреба у більш загальному документі, який би визначав основні напрями регулювання екологічної сфери, чітко визначив би понятійний апарат, для подолання певних колізій, наприклад, щодо таких понять як «охорона навколишнього природного середовища», «раціональне природокористування» та «екологічна безпека».

Щодо міжнародних організацій, то вважаю, що є необхідність у створенні міжнародної організації, яка б охопила більший спектр задач і могла б контролювати діяльність інших суб'єктів міжнародного права, що здійснюють регулювання екологічної сфери. Такої, яка б виконувала найбільш проблемні завдання екології, що містяться у нормативних документах, і здійснювала б нагляд за виконанням зобов'язань іншими.

Тобто, вважаю, що для досягнення дійсно високого результату потрібно зорієнтувати основи регулювання екологічних питань в єдиному нормативному документі, як то «Екологічна конституція Землі», а реалізацію і контроль за її нормами покласти на одну організацію з відповідною компетенцією.

Література:

1. Гетьман А. П. Про засади державної екологічної політики в сфері охорони довкілля // Досвід і проблеми інкорпорації, імплементації та адаптації екологічного законодавства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – 2013. – С. 53–71.
2. Краснова Ю. А. Міжнародно-правове регулювання забезпечення екологічної безпеки // Адміністративне право і процес. – 2016. – № 1(15). – С. 96–105.
3. Колбасов О. С. Международный симпозиум // Советская юстиция. – 1971. – № 2. – С. 31.
4. Кириленко В. П. Принцип экологической безопасности в современном международном праве // Правоведение. – 1989. – № 3. – С. 49–53.
5. Малишева Н. Р. Состояние и основные тенденции развития международного права окружающей среды // Міжнародне право навколишнього середовища: стан та перспективи розвитку. Матеріали Міжнар. науково-практичної конф. – К., 2010. – С. 12–20.